

На даний час існує проблема розвитку транспортної інфраструктури. Внаслідок катастрофічного стану автомобільного покриття відсутнє зручне транспортне сполучення від с. Нобель. До обласного центру (м. Рівне) курсує один автобус (БАЗ-А079 «Еталон») з багажним відділенням, яке може вмістити 2-3 розбірні байдарки. До початкової точки маршруту (сміт. Ратно) можливо добиратися одним (автомобільним) або двома видами транспорту (залізничний та автомобільний). Пересадку на рейсові автобуси необхідно планувати в м. Ковель.

З метою розвитку туризму на досліджуваній території необхідно створити туристичні інформаційні центри, пункти з прокату туристичного спорядження, а також регулярно проводити широку рекламно-інформаційну кампанію, як серед місцевого населення, так і для широкого загалу.

При організації водного туризму як спортивного, так і пізнавального, варто впроваджувати елементи інших видів туристичної діяльності. Проходження маршруту на байдарках або човнах доцільно поєднувати із зупинками на території рекреаційних зон (Муравина, Дубки). Лімітуючими чинниками використання водних шляхів для розвитку туризму є: сезонність гідрологічних явищ, що виявляється в затопленні прилеглих територій, або обміління та заростання русла в межень; наявність на окремих ділянках русла «заколів» (загат) – ряду кілків, встановлених місцевими рибачками, які перегороджують русло.

В статье проанализированы природные условия и ресурсы исследованной территории. Показано роль природно-заповедных объектов в активном проведении досуга. Проанализировано состояние развития активных видов туризма.

The article analyzes the natural conditions and resources of the investigated territory. The role of natural protected objects in the active leisure is shown. The state of development of active tourism is analyzed.

1. Географічна енциклопедія України: В 3-ох т. / Редкол.: О.М. Маринич (відп. ред.) та ін. – К.: «Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана», 1989-1993. Т. 3: П – Я. – 480 с.

2. Природа Волинської області. За ред. Геренчука К.І. – Львів: «Вища школа», 1975. – 147 с.

УДК 355.233.22796(091)

MAZUR P.

Polska, Kielce, Wyższa Szkoła Ekonomii, Turystyki i Nauk Społecznych

WYCHOWANIE FIZYCZNE W RENESANSOWEJ MYŚLI PEDAGOGICZNEJ

Okres odrodzenia to czas krytycyzmu wobec zastanego porządku społeczno-politycznego. Dochodzi do sprzeciwu wobec dotychczasowych obyczajów, sposobu myślenia o miejscu i roli człowieka. Ten renesansowy krytycyzm dotyczy również filozofii wychowania i edukacji szkolnej [por.: 9, 43].

W XIII i XIV wieku Europa zaczęła dojrzywać do zmiany systemu szkolnictwa i edukacji. Wynikało to m.in. z upowszechniania się nowej koncepcji człowieka i świata, przemian ekonomicznych (bogacenie się i rozwój miast) i politycznych (powstanie państw scentralizowanych), z coraz szerszego dostępu do oryginalnej literatury antycznej. Ferment intelektualny w Kościele i w szkolnictwie przygotował grunt dla nowatorskiego podejścia w kwestii wychowania i programu szkolnego [por.: 1, 80; 9, 43].

W epoce humanizmu kształcenie łączy się zawsze z programem wychowawczym. W wychowaniu chodziło o to, by dziecko nie otrzymało wykształcenia zbyt intelektualnego, przestarzałego i ciasnego. Dlatego też zwracano uwagę na rozwój fizyczny [por.: 2, 334; zob.: 5, 268-339].

Guarino Verona (1370-1461) prowadził prywatną szkołę w Weronie, w której zajęcia przeplatał ćwiczeniami fizycznymi i zabawami. Ważne poznawcze i wychowawcze miały również organizowanie wycieczki. W szkole uczono się pływania, jazdy konnej, polowania, tańców [por.: 11, 96].

Vittorino da Feltre (1378-1446) założył i prowadził szkołę w Mantui, którą nawiązując do tradycji starożytnych, nazwał *casa giocosa* – dom rozrywki, radości, wesołej zabawy. Szkoła ta mieściła się w parku, w pięknie urządzonej pałacu, którego ściany ozdobił freskami przedstawiającymi m.in. zabawy dzieci. Obok szkoły znajdowały się boiska sportowe oraz tereny do jazdy konnej i ćwiczeń wojskowych. Za przykładem starożytnych, po raz pierwszy wprowadził do swej szkoły ćwiczenia fizyczne oraz zabawy na świeżym powietrzu [por.: 14, 106-107; 13, 21; zob. 7, 89; 6, 42; 9, 46].

Jego zdaniem wychowanie humanistyczne składa się z trzech elementów: wychowania umysłowego, duchowego (artystycznego) i fizycznego. W ćwiczeniach fizycznych upatrywał środek kształtowania charakteru. Uważał również, że ćwiczenia fizyczne posiadają właściwości lecznicze. Poprzez systematyczne i wytrwałe ćwiczenia chciał osiągnąć odporność fizyczną. Ćwiczenia ruchowe miały również kształcić wrażliwość estetyczną oraz rozszerzać poznanie [por.: 15, 77]. Jego zdaniem *przez ćwiczenia fizyczne i duchowe osiąga się wewnętrzną dyscyplinę, przygotowanie do służby w wojsku oraz uodpamnia organizm na choroby* [cyt. za: 3, 15].

Eneaszy Sylwiusz Piccolomini (1405-1464), późniejszy papież Pius II, jeden z najbardziej wykształconych ludzi XV wieku, autor *Traktatu o wychowaniu dzieci (1477)* [por.: 4, 46]. W dziele tym podkreślił konieczność zwracania uwagi na sprawność fizyczną, która rozwija osobowość młodego człowieka. *Poza tym nie odmawiałbym chłopcu godnych zabaw. Pochwalam całkowicie grę z rówieśnikami w piłkę [...] Istnieje zabawa w koło żelazne, są także inne zabawy chłopięce, które nie zawierają w sobie nic nieprzyzwoitego i na które dla wypoczynku i wesołości powinni ci wychowawcy nieraz pozwolić [...] Trzeba pamiętać, iż życie nasze dzieli się na dwie części: na wysiłek i wytchnienie, a więc na czuwanie i sen, pokój i wojnę, lato i zimę, na dni robocze i świąteczne, pracę i czas wolny od pracy* [cyt. za: 15, 78]. W ćwiczeniach fizycznych widział również środek przeciwko zniewieszczeniu i nadmiernemu rozpieszczeniu młodzieńców [por.: 3, 16].

W europejskiej rzeczywistości edukacyjnej cele wychowania humanistycznego najdobitniej wyrażał **Erazm z Rotterdamu (1467-1536)**. Za najważniejsze zadania wychowania uważał: gruntowne poznanie nauk wyzwolonych, wpojenie niezależności myślenia i wdrażanie do powinności życia doczesnego oraz zaszczerpień zasad kulturalnego zachowania. Był to częściowo powrót do greckiego ideału człowieka wolnego (niezależnego) i harmonijnego rozwoju pod względem duchowym i fizycznym; częściowo zaś był zachowany chrześcijański ideał dążenia do zbawienia oraz podtrzymanie niektórych zasad kodeksu rycerskości [por.: 14, 106; zob.: 12, 35-37; 7, 93-95; 1, 85-88; 8, 339-361].

Wychowanie fizyczne miało dla niego dwie funkcje – zdrowotną i wychowawczą. W pierwszym przypadku zalecał nauczycielom zezwalać wychowankom

na różne gry i zabawy (piłka ręczna, rzucanie kulami, bieganie, skoki, pływanie, strzelanie z łuku). W drugim przypadku to poznanie wychowanka. Uważał, że *skłonności chłopca nigdzie bardziej nie wychodzą na jaw, jak w grze. Jeśli ktoś skłonny jest do podstępu, kłamstwa, kłótni, gniewu i ordynarności, to tutaj wychodzą błędy natury*. Podkreślał także wychowawcze aspekty sportu nakazując uczciwą rywalizację: *graj uczciwie i bez sztuczek czy złego podstępu, pragnę dzielnością, a nie fałszem zwyciężyć, mało szlachetne jest wyproszone zwycięstwo* [11, 98].

François Rabelais (ok. 1494-1553) w powieści „Gargantua i Pantagruel» sformułował program nowoczesnego wychowania z uwzględnieniem aktywności ruchowej. Gargantua uczony średniowiecznymi metodami niewiele umiał. Dopiero humanistyczny nauczyciel, stosując nowoczesne metody, odmienił jego sytuację. Przerwy w nauce przeznaczone były na ćwiczenia fizyczne i gry. Wychowanie fizyczne miało na celu wychowanie doskonałego rycerza [por.: 15, 100].

Michel de Montaigne (1533-1592) w „Próbach» przedstawił udział wychowania fizycznego w wychowaniu ogólnym. Związek pomiędzy ciałem i duchem porównał do dwóch koni przy jednym zaprzęgu, które zmuszone są do współdziałania. Uważał, że należy kształcić i hartować wszechstronnie człowieka, zarówno umysł, jak i jego ciało [por.: 16, 59].

Andrzej Frycz Modrzewski (1503-1572) dużo uwagi poświęcił wychowaniu fizycznemu. Jego zdaniem wychowanie moralne musi iść w parze z dbałością o stan fizyczny dziecka. Zalecał hartowanie dzieci (wyrabianie odporności na zimno i gorąco, niewygody), uprawianie jazdy konnej, gry w piłkę i innych zabaw. Celem wychowania fizycznego było wychowanie człowieka silnego, zahartowanego, doskonale rozwiniętego, gotowego służyć swym męstwem Rzeczypospolitej [por.: 11, 103; 10, 14.].

Program ćwiczeń fizycznych w postaci gier i zabaw, ma charakter nie tylko rozwojowy, ale również wychowawczy. Gry i zabawy powinny zawierać aspekty wychowawcze i higieniczno-zdrowotne. Mają być środkiem oddziaływania na prawidłowy rozwój fizyczny wychowanka oraz przystosowywać go do życia w społeczeństwie. Jego zdaniem dobre wychowanie dzieci i młodzieży jest ważnym procesem społecznym: *zaczniemy tedy to roztrząsanie od wieku dziecinnego, o którym właściwie wspominałem, mianowicie, jakimi obyczajami i jakimi myślami trzeba go przepoić, aby stał się mocną podwaliną dla późniejszego uczciwego, nieskażonego i chwalebego żywota* [10, 12].

Sebastian Petrycy z Pilzna (1554-1626) swoje myśli na temat wychowania i kształcenia młodzieży przedstawił w *Przydatkach*, czyli własnych komentarzach do tłumaczonych przez siebie na język polski dzieł Arystotelesa: *Ekonomiki, Polityki i Etyki*. Za podstawę procesu wychowawczego uznawał dbałość o prawidłowy rozwój fizyczny dziecka. Problemy racjonalnego wychowania fizycznego łączył z wychowaniem moralnym [por.: 1, 103.]. Zalecał równomiernie rozwijać umysł i ciało dziecka: *Ćwiczenie może być dwojakie: jedno umysłu, kiedy młodych ludzi ćwiczymy w naukach i filozofii; drugie ciała, gdy ciało zaprawiamy do pracy, do wysiłku za pomocą takich ćwiczeń, jak pasowanie, szermierstwo, rzucanie dyskiem, gra w piłkę, myślistwo itd.* [por.: 3, 15].

Okres odrodzenia jest okresem rekonstrukcji starożytnej kultury fizycznej. Zwrot humanistów w kierunku człowieka i jego życia doczesnego zaowocował

pojawieniem się w ich teoriach spraw związanych z wychowaniem fizycznym [tamże]. W refleksji na temat wychowania fizycznego dominowały problemy jej funkcji w ogólnych koncepcjach kultury, człowieka i wychowania.

Odrodzenie jest okresem rekonstrukcji starożytnej kultury fizycznej. Zwrot humanistów w kierunku człowieka i jego życia doczesnego zaowocował pojawieniem się w ich teoriach spraw związanych z wychowaniem fizycznym. W refleksji na temat wychowania fizycznego dominowały problemy jej funkcji w ogólnych koncepcjach kultury, człowieka i wychowania. W artykule przedstawiono poglądy najwybitniejszych humanistów na temat wychowania fizycznego.

The Renaissance is the period of the reconstruction of the ancient physical culture. The humanists' turnabout to the direction of a human and human's temporal life resulted in the appearance of the issues of physical education in their theories. In the reflection on a physical education, there were general culture, human and physical education problems that dominated in its function. In the article, the views of leading humanists on the issues of physical education are presented.

1. Bartnicka K., Szybiak I., *Zarys historii wychowania*, Warszawa 2001.
2. Delumeau J., *Cywilizacja odrodzenia*, Warszawa 1987.
3. Jastrzębski W., *Historia kultury fizycznej*, Bydgoszcz 2005.
4. Korzeniowska W., *Myśl pedagogiczna na przestrzeni wieków. Chronologiczny słownik biograficzny*, Kraków 2010.
5. Kurdybacha Ł., *Wychowanie i szkolnictwo w okresie Odrodzenia*, w: *Historia wychowania*, red. Ł. Kurdybacha, t. 1, Warszawa 1965, s. 268-339.
6. Kuźma J., *Nauka o szkole. Studium monograficzne. Zarys koncepcji*, Kraków 2008.
7. Litak S., *Historia wychowania*, t. 1, *Do wielkiej rewolucji francuskiej*, Kraków 2006.
8. Margolin J. C., *Erazm z Rotterdamu*, w: *Myśliciele – o wychowaniu*, t. 1, red. C. Kupisiewicz, I. Wojnar, Warszawa 1996, s. 339-361.
9. Mazur P., *Zarys historii szkoły*, Kielce-Myślenice 2012.
10. Nowak L., *Wychowanie fizyczne w koncepcjach humanistów polskiego odrodzenia*, Poznań 2009.
11. Ordyłowski M., *Historia kultury fizycznej. Starożytność – oświecenie*, Wrocław 1997.
12. Sztobryn S., *Historia wychowania*, w: *Pedagogika*, t. 1, red. B. Śliwerski, Gdańsk 2006, s. 1-77.
13. Szybiak I., *Z dziejów szkoły*, w: *Sztuka nauczania. Szkoła*, red. K. Konarzewski, Warszawa 1991.
14. Wołoszyn S., *Wykształcenie i kultura umysłowa w epoce renesansu*, w: *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, t. 1, red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, Warszawa 2003, s. 104-114.
15. Wroczyński R., *Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1985.
16. Ziółkowska T., *Od odrodzenia do oświecenia*, w: *Dzieje kultury fizycznej (do roku 1918)*, red. Z. Grot, T. Ziółkowska, Warszawa-Poznań 1990, s. 55-81.